

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Центральноукраїнський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка

Факультет _педагогіки, психології та мистецтв
Кафедра психології та соціальної роботи

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

В.о. завідувача кафедри

Гейко Є. В.

« 01 » серпня 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

В-ПП.1.2.2. Психогенетика

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки
(шифр, назва галузі)

Спеціальність: 053 Психологія
(шифр і назва спеціальності)

Освітня програма Психологія (практична психологія)
(назва)

Форма навчання Денна, заочна
(денна, заочна.)

2022 – 2023 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни **Психогенетика**

(назва навчальної дисципліни)

розроблена на основі освітньо-професійної програми _____

Психологія (практична психологія)

(назва ОПП)

навчального плану підготовки здобувачів вищої освіти освітнього ступеня

магістр за спеціальністю 053 Психологія

(шифр і назва спеціальності)

Розробники: ДОКТ. ПСИХОЛ. НАУК, ПРОФЕСОР

Гейко Є.В.

(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні кафедри психології та соціальної роботи

Протокол від «1» серпня 2022 року №1

В.о. завідувача кафедри

Гейко Є.В.

Робоча програма навчальної дисципліни «**Психогенетика**» для студентів спеціальності 053 Психологія за другим (магістерським) рівнем вищої освіти. ЦДПУ імені В. Винниченка, 2022. 12с.

Гейко Є.В., 2022 рік
ЦДПУ імені В. Винниченка,
2022 рік

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

1.1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика освітнього компоненту	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4,5	Галузь знань <u>05 Соціальні та поведінкові науки</u> (шифр і назва)	Обов'язковий	
Загальна кількість годин – 135	Спеціальність: <u>053 Психологія</u> (шифр і назва)	Рік підготовки	
		1-й	1-й
		Семестр	
		2-й	2-й
		Лекції	
		26 год.	8 год.
		Практичні, семінарські	
		18 год.	4 год.
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 3	Освітня програма: <u>Психологія (практична психологія)</u>	Лабораторні	
	Рівень вищої освіти: <u>другий (магістерський)</u>	Самостійна робота	
		91 год.	123 год.
		Індивідуальні завдання:	
		год.	
		Вид контролю:	
		залік	залік

1.2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Психогенетика» є вивчення ролі спадковості і умов довкілля у формуванні психічних і психофізіологічних властивостей людини, інтелектуальних здібностей, прояву девіантної поведінки і психічних розладів.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Психогенетика» є:

- ознайомлення основними генетичними поняттями, закономірностями наслідування;
- дослідження фізіологічних механізмів пристосування організму до змін довкілля;
- ознайомлення з основними методами які використовуються в психогенетиці людини;
- ознайомлення з генетикою психічних розладів; прояву аномальної і девіантної поведінки; генетикою сенсорних особливостей рухових функцій темпераменту, інтелекту.

У результаті вивчення навчальної дисципліни у студента мають бути сформовані такі *компетентності*:

загальні	спеціальні
ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК 4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми. ЗК 5. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності. ЗК 6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів). ЗК 7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.	СК 1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та / або практики. СК 2. Здатність самостійно планувати, організувати та здійснювати психологічне дослідження з елементами наукової новизни та / або практичної значущості. СК 5. Здатність організувати та реалізувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології. СК 6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах. СК 9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

1.3. Очікувані програмні результати навчання:

ПР 1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

ПР 2. Вміти організувати та проводити психологічне дослідження із застосуванням валідних та надійних методів.

ПР 3. Узагальнювати емпіричні дані та формулювати теоретичні висновки.

ПР 4. Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.

ПР 11. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль I. Основні генетичні поняття, закономірності спадковості

1. Вступ. Предмет і принципи психогенетичних досліджень. Визначення психогенетики. Основні генетичні поняття, закономірності спадковості

Предмет і принципи психогенетичних досліджень. Визначення психогенетики. Спадковість і мінливість. Хромосомна теорія спадковості. Садкова мінливість. Мутаційна мінливість. Комбінативна мінливість. Модифікаційна мінливість. Закони спадковості. Перший закон Менделя. Другий закон Менделя. Взаємодія генів. Генетика статі. Спадковість зчеплена зі статтю. Цитоплазматична спадковість. Закон Харді-Вайнберга.

Основні поняття теми: спадковість, мінливість, генотип, гаплоїдний, диплоїдний, мутації, фенотип, модифікації, норма реакції, алелі, пенетрантність, експресивність, плейотропія, адаптивна полігенія, аутосоми, статеві хромосоми, цитоплазматична спадковість, генофонд, гетерозис.

2. Основні методи, які використовуються в психогенетиці людини

Спадковість. Близнюковий метод. Класичний варіант близнюкового метода. Метод Близнюкових родин. Метод контрольного близнюка. Особливості близнюкового метода. Метод усиновлених дітей. Генеалогічний аналіз.

Основні поняття теми: фенотипічна дисперсія, коефіцієнт спадковості, компонент генотипу, компонент середовища, взаємодія генотип-середовище, пасивна кореляція, реактивна кореляція, активна кореляція, конкордантність, дискордантність; типи кореляції, генотиповий компонент.

Змістовий модуль II. Генетика психічних розладів

3. Генетика психічних розладів. Хромосомні аберації і поведінка людини

Олігофренія. Екзогенні причини олігофренії. Геномні і хромосомні мутації. Аномалії статевих хромосом. Синдром Дауна. Синдром Клайнфельтера. Генні мутації. Олігофренія і споріднені шлюби. Аутизм. Хвороба Альцгеймера. Маніакально-депресивні психози. Шизофренія. Екзогенні причини шизофренії. Шизотипові розлади особистості.

Основні поняття теми: розумова відсталість, олігофренія, аутизм, імпульсивність, гіперактивність, дислексія, шизофренія, хвороба Альцгеймера, синдром Дауна, синдром Клайнфельтера, синдром Шерешевського-Гернера, фенілкетонурія, гомоцистинурія, імбридінг, дистамія, циклотимія, біполярна депресія, уніполярна депресія.

4. Психогенетика аномальної і девіантної поведінки

Злочинність. Алкоголізм. Гомосексуальність. Основні поняття теми: злочинність, алкоголізм, гомосексуальність.

Змістовий модуль III. Психогенетика сенсорних особливостей рухових функцій темпераменту. Генетика психофізіологічних і фізіологічних показників

5. Психогенетика сенсорних особливостей рухових функцій темпераменту

Роль генетичних факторів і факторів середовища у формуванні відчуття людини. Генетично обумовлені дефекти смаку, нюху, зору і слуху. Показники успадкування рухових функцій в залежності від нейрофізіологічного рівня забезпечення руху. Особливості успадкування показників тепінг-тесту. Дослідження “дивності” рухової поведінки. Психогенетика темпераменту. **Основні поняття теми:** дальтонізм, протанопія, протаномалія, дейтераномія, дейтераномалія, тританопія, аналгезія, екстраверсія, нейротицизм.

6. Генетика психофізіологічних і фізіологічних показників

Електроенцефалограма. Викликані потенціали мозку людини. Спадковість під час спостереження. Час реакції.

Основні поняття теми: альфа-бета-гамма-тета-ритми.

Змістовий модуль IV. Психогенетичне дослідження інтелекту. Дослідження геніальності

7. Психогенетичне дослідження інтелекту

Загальний фактор когнітивних здібностей. Інтелект як сума окремих здібностей. Різниця в коефіцієнті інтелекту між групами людей. Зміна спадковості коефіцієнта інтелекту з віком. Дія середовища і коефіцієнт інтелекту.

Основні поняття теми: коефіцієнт інтелекту, спадковість IQ. Семінарське заняття № 5. Розв’язок задач з медико-генетичного консультування

8. Дослідження геніальності

Психогенетика геніальності. Емергенез. Імпресинг. Фактори середовища які впливають на розвиток таланту.

Основні поняття теми: психологічний вік, періоди розвитку людини, задатки

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	СРС		л	п	лаб.	інд.	СРС
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Основні генетичні поняття, закономірності спадковості												
Тема 1. Вступ. Предмет і принципи	14	2	2			10	16	1				15

психогенетичних досліджень. Визначення психогенетики. Основні генетичні поняття, закономірності спадковості												
Тема 2. Основні методи, які використовуються в психогенетиці людини	14	2	2			10	16	1				15
Разом за модулем 1	28	4	4			20	32	2				30
Змістовий модуль 2. Генетика психічних розладів												
Тема 3. Генетика психічних розладів. Хромосомні аберації і поведінка людини	14	2	2			10	21	1				20
Тема 4. Психогенетика аномальної і девіантної поведінки	16	4	2			10	21	1				20
Разом за модулем 2	30	6	4			20	42	2				40
Змістовий модуль 3. Психогенетика сенсорних особливостей рухових функцій темпераменту. Генетика психофізіологічних і фізіологічних показників												
Тема 5. Психогенетика сенсорних особливостей рухових функцій темпераменту	21	4	2			15	18	1	2			15
Тема 6. Генетика психофізіологічних і фізіологічних показників	18	4	2			12	16	1				15
Разом за модулем 3	39	8	4			27	34	2	2			30
Змістовий модуль 4. Психогенетичне дослідження інтелекту. Дослідження геніальності												
Тема 7. Психогенетичне дослідження інтелекту	18	4	2			12	13	1	2			10
Тема 8. Дослідження геніальності	20	4	4			12	14	1				13
Разом за модулем 4	38	8	6			24	27	2	2			23
Усього годин	135	26	18			91	135	8	4			123
ІНДЗ												

ІНДЗ			-	-		-			-	-	-	
Усього годин	135	26	18			91	135	8	4			123

4. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Теми лекційних занять денна форма навчання / заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Вступ. Предмет і принципи психогенетичних досліджень. Визначення психогенетики. Основні генетичні поняття, закономірності спадковості	2 / 1
2	Тема 2. Основні методи, які використовуються в психогенетиці людини	2 / 1
3	Тема 3. Генетика психічних розладів. Хромосомні аберації і поведінка людини	2 / 1
4	Тема 4. Психогенетика аномальної і девіантної поведінки	4 / 1
5	Тема 5. Психогенетика сенсорних особливостей рухових функцій темпераменту	4 / 1
6	Тема 6. Генетика психофізіологічних і фізіологічних показників	4 / 1
7	Тема 7. Психогенетичне дослідження інтелекту	4 / 1
8	Тема 8. Дослідження геніальності	4 / 1
	Всього	26 / 8

4.2. Теми семінарських (практичних) занять денна форма навчання / заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Вступ. Предмет і принципи психогенетичних досліджень. Визначення психогенетики. Основні генетичні поняття, закономірності спадковості	2 / -
2	Тема 2. Основні методи, які використовуються в психогенетиці людини	2 / -
3	Тема 3. Генетика психічних розладів. Хромосомні аберації і поведінка людини	2 / -
4	Тема 4. Психогенетика аномальної і девіантної поведінки	2 / -
5	Тема 5. Психогенетика сенсорних особливостей рухових функцій темпераменту	2 / 2
6	Тема 6. Генетика психофізіологічних і фізіологічних показників	2 / -
7	Тема 7. Психогенетичне дослідження інтелекту	2 / 2
8	Тема 8. Дослідження геніальності	4 / -

	Всього	18 / 6

4.4. Завдання для самостійної роботи денна форма навчання / заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Вступ. Предмет і принципи психогенетичних досліджень. Визначення психогенетики. Основні генетичні поняття, закономірності спадковості	10 / 15
2	Тема 2. Основні методи, які використовуються в психогенетиці людини	10 / 15
3	Тема 3. Генетика психічних розладів. Хромосомні аберації і поведінка людини	10 / 20
4	Тема 4. Психогенетика аномальної і девіантної поведінки	10 / 20
5	Тема 5. Психогенетика сенсорних особливостей рухових функцій темпераменту	15 / 15
6	Тема 6. Генетика психофізіологічних і фізіологічних показників	12 / 15
7	Тема 7. Психогенетичне дослідження інтелекту	12 / 10
8	Тема 8. Дослідження геніальності	12 / 13
	Всього	91 / 123

4.5. Методи навчання

Під час вивчення дисципліни «Психогенетика» передбачено комплексне використання різноманітних методів організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності студентів та методів стимулювання і мотивації їх навчання, що сприяє розвитку творчих засад особистості майбутнього фахівця, з урахуванням індивідуальних особливостей учасників освітнього процесу.

З метою формування професійних компетентностей широко впроваджуються інноваційні методи навчання. Це – комп'ютерна підтримка освітнього процесу, впровадження інтерактивних методів навчання (робота в малих групах, мозковий штурм, опрацювання дискусійних питань, проєктний метод тощо).

За джерелами знань на заняттях використовуються словесні (розповідь, бесіда, лекція) та практичні методи.

За рівнем самостійної розумової діяльності використовуються проблемно-інформаційний, проєктно-пошуковий, дослідницький методи.

Із метою забезпечення максимального засвоєння студентами матеріалу курсу використовуються наступні методи навчання:

- 1) Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:
 - словесні (лекція-монолог, лекція-діалог, проблемна-лекція);
 - наочні (презентація, демонстрування);
 - практичні методи (вправи; практичні завдання).
- 2) Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності:
 - метод проблемного викладу матеріалу;
 - моделювання життєвих ситуацій;

- мозковий штурм;
- метод опори на життєвий досвід;
- навчальної дискусії.

3) Методи контролю й самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності:

- усного контролю;
- письмового контролю;
- самоконтролю та взаємоконтролю;

4.7. Засоби діагностики результатів навчання здобувачів освіти.

Порядок та критерії виставлення балів

Контрольні заходи здійснюються з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, системності, всебічності.

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є:

- екзамен;
- стандартизовані тести;
- реферати, есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;

Використовуються такі методи контролю (усний, письмовий), які мають сприяти підвищенню мотивації студентів до навчально-пізнавальної діяльності.

Поточний контроль. *Завданням поточного контролю* є перевірка розуміння та засвоєння певної частини учбового матеріалу, рівня сформованості навичок, умінь самостійно опрацьовувати навчальний матеріал, здатності осмислити зміст теми.

Об'єктами поточного контролю знань студента є систематичність та активність роботи на заняттях; виконання завдань для самостійної роботи. Оцінюванню можуть підлягати: рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах на практичних/семінарських заняттях; активність при обговоренні питань практичного/семінарського/лабораторного заняття; результати тестування тощо.

У разі невиконання завдань поточного контролю студент має право скласти їх індивідуально до останнього практичного заняття за дозволом завідувача кафедри. Порядок такого контролю регламентований викладачем.

Підсумковий контроль. *Завданням підсумкового контролю* є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Підсумковий контроль у вигляді заліку виставляється студенту автоматично у залежності від отриманої суми балів за поточне засвоєння теоретичного матеріалу. Підсумкова (загальна оцінка) курсу навчальної дисципліни є сумою оцінок (балів), одержаних за окремі оцінювані форми навчальної діяльності (поточне та підсумкове засвоєння теоретичного матеріалу).

4.8. Перелік програмових питань для самоконтролю:

1. Форми мінливості
2. Охарактеризуйте причини мутацій
3. Охарактеризуйте явище домінування
4. Сформулюйте закони Менделя
5. Хвороби, які передаються зчеплено зі статтю
6. Умови виконання закону Харді-Вайнберга
7. Предмет і завдання психогенетики
8. Охарактеризуйте поняття спадковості
9. Охарактеризуйте близнюковий метод
10. Охарактеризуйте метод усиновлених дітей
11. Охарактеризуйте генеалогічний метод
12. Охарактеризуйте коефіцієнт наслідування
13. Охарактеризуйте компоненти дисперсії середовища
14. Фактори середовища які призводять до розумової відсталості
15. Вплив близькоспоріднених шлюбів на прояв захворювання на олігофренію
16. Охарактеризуйте форми олігофренії
17. Охарактеризуйте геномні і хромосомні мутації
18. Охарактеризуйте синдром Дауна
19. Охарактеризуйте синдром Клайнфельтера
20. Охарактеризуйте фенілкетонурію
21. Охарактеризуйте аутизм
22. Охарактеризуйте хворобу Альцгеймера
23. Маніакально-депресивні психози
24. Охарактеризуйте дистонію
25. Охарактеризуйте деменцію
26. Шизофренія і дія середовища
27. Шизоїдний розлад особистості
28. Охарактеризуйте відмінності в спадковості біполярної і уніполярної форми депресії
29. Охарактеризуйте синдром порушення уваги в поєднанні з гіперактивністю
30. Охарактеризуйте дислексію
31. Перерахуйте відомі генетично обумовлені фактори ризику алкоголізму
32. Гомосексуалізм і генетична схильність
33. Наведіть приклад генної мутації, яка пов'язана з підвищеною агресивністю
34. Випадки кольорової сліпоты, що пов'язана з аутосомною спадковістю
35. Наведіть приклади генетично-обумовлених дефектів сприйняття смаку. Їх вплив на поведінку
36. Наведіть приклади мутацій, які впливають на слухову сенсорну систему
37. Охарактеризуйте аносмію та внаслідок чого вона виникає
38. Співвідношення генетичних впливів і впливів середовища на показники аеробної працездатності
39. Охарактеризуйте характер спадковості ЕЕГ

40. Психогенетика інтелекту
41. Охарактеризуйте спадковість коефіцієнта інтелекту
2. Загальний або генеральний фактор інтелекту
43. Фактори середовища можуть впливати на коефіцієнт інтелекту
44. Назвіть відносний внесок генетичних факторів і факторів середовища у вербальні і невербальні інтелектуальні властивості
45. Психогенетика окремих здібностей
46. Охарактеризуйте ефект Флінна
47. Поясніть суть концепції імпресінга
48. Охарактеризуйте явище емергенеза
49. Назвіть фактори середовища, які впливають на розвиток таланту і здібностей
50. Генетичні, вікові й статеві особливості особистості

4.9. Схема нарахування балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота							Екзамен	Сума		
Розділ 1				Розділ 2			Контрольна робота	Разом	Макс. - 40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7				
5	5	5	5	5	10	5	20	60		

T1, T2 ... T6 – теми розділів.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73	задовільно	
60-63		
35-59	незадовільно	незараховано
1-34	незадовільно	незараховано

5. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

5.1. Рекомендована література

1. Бердишев Г.Б., Криворучко І.Ф. Медична генетика. К.: Вища школа. – 1993. – 143 с.
2. Маруненко І.М., Неведомська Є.О. Біологія людини з основами генетики: Посібник для лабор. і сам ост. робіт для студ. небіол. спец. вищ. пед. навч. закл. - К.: КМПУ, 2008.- 98 с.

3. Маруненко І.М., Неведомська Є.О., Бобрицька В.І., З.Ф. Сіверс Основи генетики людини: Навчальний посібник для студ. вищ. пед. навч. закл. - К.: КМПУ, 2006.- 170 с.
4. Пішак В.П., Мещішен І.Ф., Пішак О.В., Мислицький В.Ф. Основи медичної генетики: - Чернівці: Мед. Академія 2000. – 248 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.nbu.gov.ua> (Сайт Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського)
2. <http://ua.bookfi.org/g> (Бібліотека електронних книг з проблем психології)
3. <http://www.psyh.kiev.ua> (Електронний вісник психології і педагогіки Інституту психології та соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка)
<https://osnova.com.ua/trening-iz-formuvannya-komunikativnih-umin-i-navichok-zanyattya-iz-upravami-ta-tehnikami/>

6. ПОЛІТИКА ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Політика щодо академічної доброчесності формується на основі дотримання принципів академічної доброчесності відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», «Про видавничу справу», з урахуванням норм Положення «Про академічну свободу та академічну доброчесність в Центральноукраїнському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка» (затверджене вченою радою, протокол №2 від 30.09.2019; №10 від 07.02.2022).

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Центральноукраїнський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка

Факультет _педагогіки, психології та мистецтв
Кафедра психології та соціальної роботи

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

В.о. завідувача кафедри

Гейко Є. В.

« 01 » серпня 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

В-ПП.1.2.2. Психогенетика

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки
(шифр, назва галузі)

Спеціальність: 053 Психологія
(шифр і назва спеціальності)

Освітня програма Психологія (практична психологія)
(назва)

Форма навчання Денна, заочна (1 р. 10 м.)
(денна, заочна.)

2022 – 2023 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни **Психогенетика**

(назва навчальної дисципліни)

розроблена на основі освітньо-професійної програми _____

Психологія (практична психологія)

(назва ОПП)

навчального плану підготовки здобувачів вищої освіти освітнього ступеня

магістр за спеціальністю 053 Психологія

(шифр і назва спеціальності)

Розробники: ДОКТ. ПСИХОЛ. НАУК, ПРОФЕСОР

Гейко Є.В.

(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні кафедри психології та соціальної роботи

Протокол від «1» серпня 2022 року №1

В.о. завідувача кафедри

Гейко Є.В.

Робоча програма навчальної дисципліни «**Психогенетика**» для студентів спеціальності 053 Психологія за другим (магістерським) рівнем вищої освіти. ЦДПУ імені В. Винниченка, 2022. 13с.

Гейко Є.В., 2022 рік
ЦДПУ імені В. Винниченка,
2022 рік

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

1.1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика освітнього компоненту	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань <u>05 Соціальні та поведінкові науки</u> (шифр і назва)	Обов'язковий	
Загальна кількість годин – 150	Спеціальність: <u>053 Психологія</u> (шифр і назва)	Рік підготовки	
		2-й	2-й
		Семестр	
		3-й	3-й
		Лекції	
		30 год.	8 год.
		Практичні, семінарські	
		20 год.	4 год.
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 3	Освітня програма: <u>Психологія (практична психологія)</u>	Лабораторні	
	Рівень вищої освіти: <u>другий (магістерський)</u>	Самостійна робота	
		100 год.	138 год.
		Індивідуальні завдання:	
		год.	
		Вид контролю:	
		залік	залік

1.2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Психогенетика» є вивчення ролі спадковості і умов довкілля у формуванні психічних і психофізіологічних властивостей людини, інтелектуальних здібностей, прояву девіантної поведінки і психічних розладів.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Психогенетика» є:

- ознайомлення основними генетичними поняттями, закономірностями наслідування;
- дослідження фізіологічних механізмів пристосування організму до змін довкілля;
- ознайомлення з основними методами які використовуються в психогенетиці людини;
- ознайомлення з генетикою психічних розладів; прояву аномальної і девіантної поведінки; генетикою сенсорних особливостей рухових функцій темпераменту, інтелекту.

У результаті вивчення навчальної дисципліни у студента мають бути сформовані такі *компетентності*:

загальні	спеціальні
ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК 4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми. ЗК 5. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності. ЗК 6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів). ЗК 7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.	СК 1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та / або практики. СК 2. Здатність самостійно планувати, організувати та здійснювати психологічне дослідження з елементами наукової новизни та / або практичної значущості. СК 5. Здатність організувати та реалізувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології. СК 6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах. СК 9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

1.3. Очікувані програмні результати навчання:

ПР 1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

ПР 2. Вміти організувати та проводити психологічне дослідження із застосуванням валідних та надійних методів.

ПР 3. Узагальнювати емпіричні дані та формулювати теоретичні висновки.

ПР 4. Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.

ПР 11. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль I. Основні генетичні поняття, закономірності спадковості

1. Вступ. Предмет і принципи психогенетичних досліджень. Визначення психогенетики. Основні генетичні поняття, закономірності спадковості

Предмет і принципи психогенетичних досліджень. Визначення психогенетики. Спадковість і мінливість. Хромосомна теорія спадковості. Садкова мінливість. Мутаційна мінливість. Комбінативна мінливість. Модифікаційна мінливість. Закони спадковості. Перший закон Менделя. Другий закон Менделя. Взаємодія генів. Генетика статі. Спадковість зчеплена зі статтю. Цитоплазматична спадковість. Закон Харді-Вайнберга.

Основні поняття теми: спадковість, мінливість, генотип, гаплоїдний, диплоїдний, мутації, фенотип, модифікації, норма реакції, алелі, пенетрантність, експресивність, плейотропія, адаптивна полігенія, аутосоми, статеві хромосоми, цитоплазматична спадковість, генофонд, гетерозис.

2. Основні методи, які використовуються в психогенетиці людини

Спадковість. Близнюковий метод. Класичний варіант близнюкового метода. Метод Близнюкових родин. Метод контрольного близнюка. Особливості близнюкового метода. Метод усиновлених дітей. Генеалогічний аналіз.

Основні поняття теми: фенотипічна дисперсія, коефіцієнт спадковості, компонент генотипу, компонент середовища, взаємодія генотип-середовище, пасивна кореляція, реактивна кореляція, активна кореляція, конкордантність, дискордантність; типи кореляції, генотиповий компонент.

Змістовий модуль II. Генетика психічних розладів

3. Генетика психічних розладів. Хромосомні аберації і поведінка людини

Олігофренія. Екзогенні причини олігофренії. Геномні і хромосомні мутації. Аномалії статевих хромосом. Синдром Дауна. Синдром Клайнфельтера. Генні мутації. Олігофренія і споріднені шлюби. Аутизм. Хвороба Альцгеймера. Маніакально-депресивні психози. Шизофренія. Екзогенні причини шизофренії. Шизотипові розлади особистості.

Основні поняття теми: розумова відсталість, олігофренія, аутизм, імпульсивність, гіперактивність, дислексія, шизофренія, хвороба Альцгеймера, синдром Дауна, синдром Клайнфельтера, синдром Шерешевського-Гернера, фенілкетонурія, гомоцистинурія, імбридінг, дистамія, циклотимія, біполярна депресія, уніполярна депресія.

4. Психогенетика аномальної і девіантної поведінки

Злочинність. Алкоголізм. Гомосексуальність. Основні поняття теми: злочинність, алкоголізм, гомосексуальність.

Змістовий модуль III. Психогенетика сенсорних особливостей рухових функцій темпераменту. Генетика психофізіологічних і фізіологічних показників

5. Психогенетика сенсорних особливостей рухових функцій темпераменту

Роль генетичних факторів і факторів середовища у формуванні відчуття людини. Генетично обумовлені дефекти смаку, нюху, зору і слуху. Показники успадкування рухових функцій в залежності від нейрофізіологічного рівня забезпечення руху. Особливості успадкування показників тепінг-тесту. Дослідження “дивності” рухової поведінки. Психогенетика темпераменту. **Основні поняття теми:** дальтонізм, протанопія, протаномалія, дейтераномія, дейтераномалія, тританопія, аналгезія, екстраверсія, нейротицизм.

6. Генетика психофізіологічних і фізіологічних показників

Електроенцефалограма. Викликані потенціали мозку людини. Спадковість під час спостереження. Час реакції.

Основні поняття теми: альфа-бета-гамма-тета-ритми.

Змістовий модуль IV. Психогенетичне дослідження інтелекту. Дослідження геніальності

7. Психогенетичне дослідження інтелекту

Загальний фактор когнітивних здібностей. Інтелект як сума окремих здібностей. Різниця в коефіцієнті інтелекту між групами людей. Зміна спадковості коефіцієнта інтелекту з віком. Дія середовища і коефіцієнт інтелекту.

Основні поняття теми: коефіцієнт інтелекту, спадковість IQ. Семінарське заняття № 5. Розв’язок задач з медико-генетичного консультування

8. Дослідження геніальності

Психогенетика геніальності. Емергенез. Імпресинг. Фактори середовища які впливають на розвиток таланту.

Основні поняття теми: психологічний вік, періоди розвитку людини, задатки

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	СРС		л	п	лаб.	інд.	СРС
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Основні генетичні поняття, закономірності спадковості												
Тема 1. Вступ. Предмет і принципи	16	4	2			10	16	1				15

психогенетичних досліджень. Визначення психогенетики. Основні генетичні поняття, закономірності спадковості												
Тема 2. Основні методи, які використовуються в психогенетиці людини	16	4	2			10	16	1				15
Разом за модулем 1	32	8	4			20	32	2				30
Змістовий модуль 2. Генетика психічних розладів												
Тема 3. Генетика психічних розладів. Хромосомні аберації і поведінка людини	17	2	2			13	16	1				15
Тема 4. Психогенетика аномальної і девіантної поведінки	19	4	2			13	16	1				15
Разом за модулем 2	36	6	4			26	32	2				30
Змістовий модуль 3. Психогенетика сенсорних особливостей рухових функцій темпераменту. Генетика психофізіологічних і фізіологічних показників												
Тема 5. Психогенетика сенсорних особливостей рухових функцій темпераменту	21	4	2			15	23	1	2			20
Тема 6. Генетика психофізіологічних і фізіологічних показників	21	4	2			15	21	1				20
Разом за модулем 3	42	8	4			30	44	2	2			40
Змістовий модуль 4. Психогенетичне дослідження інтелекту. Дослідження геніальності												
Тема 7. Психогенетичне дослідження інтелекту	20	4	4			12	23	1	2			20
Тема 8. Дослідження геніальності	20	4	4			12	19	1				18
Разом за модулем 4	40	8	8			24	42	2	2			38
Усього годин	150	30	20			100	150	8	4			138
ІНДЗ												

ІНДЗ			-	-		-			-	-	-	
Усього годин	150	30	20			100	150	8	4			138

4. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Теми лекційних занять денна форма навчання / заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Вступ. Предмет і принципи психогенетичних досліджень. Визначення психогенетики. Основні генетичні поняття, закономірності спадковості	4 / 1
2	Тема 2. Основні методи, які використовуються в психогенетиці людини	4 / 1
3	Тема 3. Генетика психічних розладів. Хромосомні аберації і поведінка людини	2 / 1
4	Тема 4. Психогенетика аномальної і девіантної поведінки	4 / 1
5	Тема 5. Психогенетика сенсорних особливостей рухових функцій темпераменту	4 / 1
6	Тема 6. Генетика психофізіологічних і фізіологічних показників	4 / 1
7	Тема 7. Психогенетичне дослідження інтелекту	4 / 1
8	Тема 8. Дослідження геніальності	4 / 1
	Всього	30 / 8

4.2. Теми семінарських (практичних) занять денна форма навчання / заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Вступ. Предмет і принципи психогенетичних досліджень. Визначення психогенетики. Основні генетичні поняття, закономірності спадковості	2 / -
2	Тема 2. Основні методи, які використовуються в психогенетиці людини	2 / -
3	Тема 3. Генетика психічних розладів. Хромосомні аберації і поведінка людини	2 / -
4	Тема 4. Психогенетика аномальної і девіантної поведінки	2 / -
5	Тема 5. Психогенетика сенсорних особливостей рухових функцій темпераменту	2 / 2
6	Тема 6. Генетика психофізіологічних і фізіологічних показників	2 / -
7	Тема 7. Психогенетичне дослідження інтелекту	4 / 2
8	Тема 8. Дослідження геніальності	4 / -

	Всього	18 / 4

4.4. Завдання для самостійної роботи денна форма навчання / заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Вступ. Предмет і принципи психогенетичних досліджень. Визначення психогенетики. Основні генетичні поняття, закономірності спадковості	10 / 15
2	Тема 2. Основні методи, які використовуються в психогенетиці людини	10 / 15
3	Тема 3. Генетика психічних розладів. Хромосомні аберації і поведінка людини	13 / 15
4	Тема 4. Психогенетика аномальної і девіантної поведінки	13 / 15
5	Тема 5. Психогенетика сенсорних особливостей рухових функцій темпераменту	15 / 20
6	Тема 6. Генетика психофізіологічних і фізіологічних показників	15 / 20
7	Тема 7. Психогенетичне дослідження інтелекту	12 / 20
8	Тема 8. Дослідження геніальності	12 / 18
	Всього	100 / 138

4.5. Методи навчання

Під час вивчення дисципліни «Психогенетика» передбачено комплексне використання різноманітних методів організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності студентів та методів стимулювання і мотивації їх навчання, що сприяє розвитку творчих засад особистості майбутнього фахівця, з урахуванням індивідуальних особливостей учасників освітнього процесу.

З метою формування професійних компетентностей широко впроваджуються інноваційні методи навчання. Це – комп'ютерна підтримка освітнього процесу, впровадження інтерактивних методів навчання (робота в малих групах, мозковий штурм, опрацювання дискусійних питань, проєктний метод тощо).

За джерелами знань на заняттях використовуються словесні (розповідь, бесіда, лекція) та практичні методи.

За рівнем самостійної розумової діяльності використовуються проблемно-інформаційний, проєктно-пошуковий, дослідницький методи.

Із метою забезпечення максимального засвоєння студентами матеріалу курсу використовуються наступні методи навчання:

- 1) Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:
 - словесні (лекція-монолог, лекція-діалог, проблемна-лекція);
 - наочні (презентація, демонстрування);
 - практичні методи (вправи; практичні завдання).
- 2) Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності:
 - метод проблемного викладу матеріалу;
 - моделювання життєвих ситуацій;

- мозковий штурм;
- метод опори на життєвий досвід;
- навчальної дискусії.

3) Методи контролю й самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності:

- усного контролю;
- письмового контролю;
- самоконтролю та взаємоконтролю;

4.7. Засоби діагностики результатів навчання здобувачів освіти.

Порядок та критерії виставлення балів

Контрольні заходи здійснюються з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, системності, всебічності.

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є:

- екзамен;
- стандартизовані тести;
- реферати, есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;

Використовуються такі методи контролю (усний, письмовий), які мають сприяти підвищенню мотивації студентів до навчально-пізнавальної діяльності.

Поточний контроль. *Завданням поточного контролю* є перевірка розуміння та засвоєння певної частини учбового матеріалу, рівня сформованості навичок, умінь самостійно опрацьовувати навчальний матеріал, здатності осмислити зміст теми.

Об'єктами поточного контролю знань студента є систематичність та активність роботи на заняттях; виконання завдань для самостійної роботи. Оцінюванню можуть підлягати: рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах на практичних/семінарських заняттях; активність при обговоренні питань практичного/семінарського/лабораторного заняття; результати тестування тощо.

У разі невиконання завдань поточного контролю студент має право скласти їх індивідуально до останнього практичного заняття за дозволом завідувача кафедри. Порядок такого контролю регламентований викладачем.

Підсумковий контроль. *Завданням підсумкового контролю* є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Підсумковий контроль у вигляді заліку виставляється студенту автоматично у залежності від отриманої суми балів за поточне засвоєння теоретичного матеріалу. Підсумкова (загальна оцінка) курсу навчальної дисципліни є сумою оцінок (балів), одержаних за окремі оцінювані форми навчальної діяльності (поточне та підсумкове засвоєння теоретичного матеріалу).

4.8. Перелік програмових питань для самоконтролю:

1. Форми мінливості
2. Охарактеризуйте причини мутацій
3. Охарактеризуйте явище домінування
4. Сформулюйте закони Менделя
5. Хвороби, які передаються зчеплено зі статтю
6. Умови виконання закону Харді-Вайнберга
7. Предмет і завдання психогенетики
8. Охарактеризуйте поняття спадковості
9. Охарактеризуйте близнюковий метод
10. Охарактеризуйте метод усиновлених дітей
11. Охарактеризуйте генеалогічний метод
12. Охарактеризуйте коефіцієнт наслідування
13. Охарактеризуйте компоненти дисперсії середовища
14. Фактори середовища які призводять до розумової відсталості
15. Вплив близькоспоріднених шлюбів на прояв захворювання на олігофренію
16. Охарактеризуйте форми олігофренії
17. Охарактеризуйте геномні і хромосомні мутації
18. Охарактеризуйте синдром Дауна
19. Охарактеризуйте синдром Клайнфельтера
20. Охарактеризуйте фенілкетонурію
21. Охарактеризуйте аутизм
22. Охарактеризуйте хворобу Альцгеймера
23. Маніакально-депресивні психози
24. Охарактеризуйте дистонію
25. Охарактеризуйте деменцію
26. Шизофренія і дія середовища
27. Шизоїдний розлад особистості
28. Охарактеризуйте відмінності в спадковості біполярної і уніполярної форми депресії
29. Охарактеризуйте синдром порушення уваги в поєднанні з гіперактивністю
30. Охарактеризуйте дислексію
31. Перерахуйте відомі генетично обумовлені фактори ризику алкоголізму
32. Гомосексуалізм і генетична схильність
33. Наведіть приклад генної мутації, яка пов'язана з підвищеною агресивністю
34. Випадки кольорової сліпоты, що пов'язана з аутосомною спадковістю
35. Наведіть приклади генетично-обумовлених дефектів сприйняття смаку. Їх вплив на поведінку
36. Наведіть приклади мутацій, які впливають на слухову сенсорну систему
37. Охарактеризуйте аносмію та внаслідок чого вона виникає
38. Співвідношення генетичних впливів і впливів середовища на показники аеробної працездатності
39. Охарактеризуйте характер спадковості ЕЕГ

40. Психогенетика інтелекту
41. Охарактеризуйте спадковість коефіцієнта інтелекту
2. Загальний або генеральний фактор інтелекту
43. Фактори середовища можуть впливати на коефіцієнт інтелекту
44. Назвіть відносний внесок генетичних факторів і факторів середовища у вербальні і невербальні інтелектуальні властивості
45. Психогенетика окремих здібностей
46. Охарактеризуйте ефект Флінна
47. Поясніть суть концепції імпресінга
48. Охарактеризуйте явище емергенеза
49. Назвіть фактори середовища, які впливають на розвиток таланту і здібностей
50. Генетичні, вікові й статеві особливості особистості

4.9. Схема нарахування балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота							Екзамен	Сума		
Розділ 1				Розділ 2			Контрольна робота	Разом	Макс. - 40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7				
5	5	5	5	5	10	5	20	60		

T1, T2 ... T6 – теми розділів.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73	задовільно	
60-63		
35-59	незадовільно	незараховано
1-34	незадовільно	незараховано

5. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

5.1. Рекомендована література

1. Бердишев Г.Б., Криворучко І.Ф. Медична генетика. К.: Вища школа. – 1993. – 143 с.
2. Маруненко І.М., Неведомська Є.О. Біологія людини з основами генетики: Посібник для лабор. і сам ост. робіт для студ. небіол. спец. вищ. пед. навч. закл. - К.: КМПУ, 2008.- 98 с.

3. Маруненко І.М., Неведомська Є.О., Бобрицька В.І., З.Ф. Сіверс Основи генетики людини: Навчальний посібник для студ. вищ. пед. навч. закл. - К.: КМПУ, 2006.- 170 с.
4. Пішак В.П., Мешішен І.Ф., Пішак О.В., Мислицький В.Ф. Основи медичної генетики: - Чернівці: Мед. Академія 2000. – 248 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.nbuv.gov.ua> (Сайт Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського)
2. <http://ua.bookfi.org/g> (Бібліотека електронних книг з проблем психології)
3. <http://www.psych.kiev.ua> (Електронний вісник психології і педагогіки Інституту психології та соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка)
<https://osnova.com.ua/trening-iz-formuvannya-komunikativnih-umin-i-navichok-zanyattya-iz-upravami-ta-tehnikami/>

6. ПОЛІТИКА ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Політика щодо академічної доброчесності формується на основі дотримання принципів академічної доброчесності відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», «Про видавничу справу», з урахуванням норм Положення «Про академічну свободу та академічну доброчесність в Центральноросійському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка» (затверджене вченою радою, протокол №2 від 30.09.2019; №10 від 07.02.2022).